

pro udržení společenství tak obtížně smluveného. Odtud lze pochopit, že se pro zachování bratrského hlediska ve sporných otázkách dogmatických, i když už méně ve všech věcech bratrského řádu, ozvaly vážné hlasy právě v Polsku. Gilowského spisy nechťi Bratří tupit, bylo pověřeno na synodu polské Jednoty r. 1581, ale neučil správně o zpovědi, o večeři Páně a o braní úroků.

Byl to zejména konsenior, od r. 1587 senior a sudí polských sborů B. Turnovský, jenž se zasazoval se zvláštním úsilím o zachování věroučného rázu staré Jednoty, jsa k tomu veden nejen jako jeden z těch, kdo Sandoměřskou dohodu formulovali a za ní stáli, ale již z věrnosti k Jednotě a ve snaze promyslet i obhájit její učení. *Simeon Theofil Turnovský* [1544–1608] vyrostl v jednoho z nejvýznamnějších theologů a Starších v Jednotě vůbec. Byl vychován při B. Izraelovi v jejím duchu, osvojil si její zásady a trval při nich s uvědomělou věrností jako jeden z jejích nejvýznamnějších představitelů v Polsku, kam byl rodiči přiveden v dětských letech. V Polsku zdomácněl, zůstal si však vždycky vědom sounáležitosti celé Jednoty a promýšlel její směr a úkol uprostřed nárazů protireformace. Ne neprávem byl přirovnáván k Blahoslavovi, jemuž byl podoben i jinak pěknými rysy charakteru, humanistickými sklony, pohotovostí spisovatelskou i zájmem a dílem historickým. Jako Blahoslav v minulém pokolení hájil ráz Jednoty vedle luterských, tak bral Turnovský na sebe též úkol v součtích s kalvinismem. I vykládal na synodách spolu s B. Lorensem [† 1587] pravý 'smysl' Jednoty o večeři Páně s odlišením od 'ubikvitátů' a zejména i od reformovaných. S pojetím Kristovy přítomnosti ve svátosti souvisela vzdáleně i otázka, jak rozumět článku Kreda o sestoupení Páně do pekel. Kalvínská theologie jej zduchovněla výkladem, že se tak obrazně vyjadřuje hrůza Kristova utrpení na kříži, kdežto Bratří [a luterští] trvali při doslovném pojetí této věty. Již na poznaňském synodu r. 1581 se Turnovský postavil za bratrský názor, jež ostatně ještě i po osmi letech opakoval synod v Lipníku, radě ovšem v tradici Jednoty, aby se o tom článku příliš nespekulovalo.

V Polsku Turnovský ovládl pole, zejména když po smrti

B. Lorence byl i jako senior směrnatnou autoritou. Ale v Čechách a na Moravě se kalvinismus rozmáhal vždy více. Poznamky kralických vykladačů k rozhodujícím místům novozákonním [1 Petr 3, 19, jež se vztahuje k sestoupení do pekel, Mat. 26, 26 o ustanovení svaté večeře] byly podány ve smyslu kalvinisujícím. Senior Turnovský usiloval o zachování bratrské linie i v mateřské Jednotě a dovozoval serií latinských spisů dogmatických i historickým přehledem [1593], že bratrské učení stojí uprostřed mezi luterským a kalvínským. Název 'Sarmata', t. j. Polák, 'o svátosti večeře Páně' a 'Sarmata o osobě a majestátu Kristově' měl upozornit, že původce hájí bratrské učení nejen pro svou zemi, kde má tak veliký význam interkonfesijní, ale že a Polska promlouvá k theologům obou velkých evangelických církví vůbec, aby jim učení odkázané od předků předložil jako pomoc k dorozumění v rozepři. Na prostředkujícím stanovisku bratrském, jež nezachází ani příliš daleko k hmotnému pojetí Kristovy přítomnosti ve svátosti, ani k pouhému symbolickému výkladu svátosti, mohly by se sjednotit obě strany. Touto snahou, začlenit vlastní theologické myšlení do theologické tvorby své doby a tlumočit odkaz Jednoty tak, aby posloužil reformační církvi vůbec, je polský senior přímým předchůdcem Komenského. Opis svých spisů poslal zahraničním theologům, zejména J. J. Grynacovi, jež kdysi navštívil ještě v Heidelbergu a o jehož zájmu o směr evangelických církví v eucharistickém učení od té doby věděl, a žádal jej o dobré zdání, po případě o vytištění spisů. Přišly odpovědi pochvalné, ale přece takové, že kladný výsledek neslibovaly, a k tisku v Basileji nedošlo.

Stejný výsledek čekal Turnovského v Čechách, když svá díla předložil k souhlasu Úzké radě, neboť i jako sudí respektoval její cenzurní právo a nemínil spis vydat o své újmě. Tu již zasedali senioři kalvinisujícího směru. I boleslavský B. Bartoloměj Němčanský, i přerovský Jan Lanecius, i Zachariáš Ariston, od r. 1601 senior v Ivančicích, jenž vedl slovo, postavili se proti seniorovi z Ostrorogu. Způsobem, jenž vedl k napětí, odepřeli mu r. 1598 pro polské ústředí opis starších dekretů, jimiž chtěl svou argumentaci o původním učení Jednoty ještě podepřít,